

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Михальської Валерії Владиславівни

«Політика управління постконфліктними територіями»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 052 – політологія (05 – Соціальні та поведінкові науки)

З часів закінчення Другої світової війни збройні конфлікти є повсюдним явищем, невід'ємною частиною політичної практики. В умовах трансформації сучасних збройно-політичних конфліктів, коли конфлікти відзначаються асиметричністю, важко піддаються управлінню, характеризуються різкими переходами від ескалації до деескалації і навпаки, визначення важливої ролі постконфліктного будівництва як остаточного етапу, необхідного для врегулювання конфлікту, є важливим як на науковому, так і на прикладному рівнях.

Важливим доробком у напрямку розкриття значення постконфліктного будівництва для врегулювання конфлікту є робота Михальської Валерії Владиславівни.

Проаналізувавши актуальність проблематики та наявні теоретико-методологічні підходи до предмета дослідження, авторка визначила ключові питання та поняття, навколо яких зосередила своє дослідження. Тому структура роботи побудована достатньо логічно, а кожен із розділів завершується обґрунтованими висновками та відповідними посиланнями у тексті.

Одним із важливих здобутків роботи варто відзначити логічний підхід до дослідження постконфліктної території з урахуванням наслідків, які конфлікт як форма збройного протистояння спричиняє на такій території. Авторка визначає постконфліктну територію як простір, що зазнав впливу збройного конфлікту,

внаслідок чого має зруйновану систему управління або ослабкі інституційні форми розвитку, що потребують розбудови «з нуля» або реінтеграції в національну систему вищого рівня. (с. 37). Враховуючи тенденції до зникнення в останні роки масових кровопролитних сухопутних зіткнень, а також тенденції до ведення конфлікту навіть в більшій мірі в політичній площині, аніж у формі збройного протистояння, політичні практики подолання наслідків конфлікту заслуговують на високу увагу на науковому рівні. Так, наприклад, один із ідеологів російської агресії в Україні, начальник Генерального штабу ЗС РФ Валерій Герасимов у своїх дослідженнях вказує на те, що співвідношення військових та невійськових засобів у гібридній війні складає один до чотирьох (одна частка військових засобів на чотири частки невійськових засобів). Таким чином, сучасний збройний конфлікт має своїм наслідком не тільки «фізичні» пошкодження. Навіть в більшій мірі сучасний збройний конфлікт впливає на суспільно-політичні процеси на цій території, на соціальні інститути та психологічний стан населення.

Важливе значення для роботи мало авторське визначення збройного конфлікту, яке дало можливість окреслити межі дослідження. У визначенні вдало поєднані елементи поняття «конфлікт» з політології та конфліктології та поняття «збройний конфлікт» з міжнародного права. Міжнародне право, яке вирізняє міжнародні збройні конфлікти та збройні конфлікти неміжнародного характеру, дало змогу доповнити поняття «збройний конфлікт» суб'єктним складом – це дві чи більше держави, або держава(-и) в особі уряду та певне(-і) організоване(-і) повстанське(-і) угруповання (с. 40).

Актуальним та важливим в умовах сучасного політичного дискурсу є визначення ознак завершення конфлікту з огляду на сучасні практики миротворчості. Авторка виділяє два типи миротворчих практик: 1) «пряму миротворчість» як рішення та дії, спрямовані на просування діалогу, розбудову здатності управління, подолання конфліктів та запобігання конфліктам, та 2) «непряму миротворчість», у якій миротворчі ініціативи інтегровано в певні секторальні рішення та дії (в економіці, політиці тощо) (с. 88).

Однак, миротворчість у сучасному контексті є певним різновидом силового примусу, коли країни, які володіють достатнім ступенем економічної і військової могутності, фактично можуть вступати в конфлікт як учасник збройного протистояння для задоволення своїх політичних інтересів, в той же час *de jure* в рамках міжнародного права не отримуючи при цьому статусу сторони конфлікту. Російська Федерація має практику використання подібних «миротворчих контингентів». І тому обґрунтованою є характеристика сценарію, при якому для врегулювання конфлікту на сході України будуть застосовані російські миротворці, як такого, що не відповідає критеріям завершення конфлікту, в тому числі з огляду на національні інтереси, наведена авторкою у підрозділі 3.4 «Перспективи політики управління постконфліктними територіями в контексті ймовірних шляхів завершення збройного конфлікту в Україні» (с. 182).

Значну увагу дослідниця приділяє питанню моделей, які стали основою для здійснення експериментальних розробок в роботі. Це «ідеальні типи» моделей національного та міжнародного управління постконфліктними територіями (з позиції їх ініціаторів) та модель інтегрального аудиту. «Ідеальні типи» моделей національного та міжнародного управління моделі містять перелік ознак, які характеризують найбільш вдалий порядок речей для двох груп акторів – міжнародної спільноти та національного уряду. Таким чином, ці моделі визначають, в чому полягає конфліктність підходів національних та міжнародних акторів до управління постконфліктними територіями. В свою чергу, модель інтегрального аудиту пропонує індикатори, які враховують ключові ознаки постконфліктної території, виявлені в дослідженні, а також контекст зіткнення інтересів акторів національного та міжнародного рівнів і розподіл їх ролей для здійснення аудиту постконфліктних територій.

Завершується робота змістовними та самостійними висновками, у яких підбито підсумки основних результатів дослідження. Вони є достатньо обґрунтованими, а пропозиції мають практичну значущість та можуть бути корисними у процесі вдосконалення інформаційного захисту національних інтересів України заради стабільності політичної системи.

В той же час, попри відзначені вище притаманні позитивні риси дисертаційного дослідження, слід зазначити наступні дискусійні положення та зауваження:

По-перше, у підрозділі 3.4 «Перспективи політики управління постконфліктними територіями в контексті ймовірних шляхів завершення збройного конфлікту в Україні» авторка хронологічно розмежовує поняття «врегулювання конфлікту» та «постконфлікт», усвідомлюючи під врегулюванням конфлікту в більшій мірі власне процес завершення конфлікту та укладення мирної угоди. Втім, практики, запропоновані авторкою як ефективні в процесі управління постконфліктними територіями, здебільшого мають миротворчий характер та в цілому так само сприяють врегулюванню конфлікту. Тож доцільно було б визначити, чому авторка вважає, що постконфліктна фаза конфлікту – це фаза, яка слідує за врегулюванням конфлікту, а не входить до складу заходів з врегулювання конфлікту.

По-друге, при плануванні постконфліктного миробудівництва в кожному окремому випадку вагоме значення має аналіз передконфліктного етапу конфлікту та власне конфліктного етапу. Можливим було б визначити в дослідженні, як авторка врахувала передумови та обставини конфлікту в своїй концепції управління постконфліктними територіями.

По-третє, авторка зазначає, що при оптимальному сценарії завершення конфлікту на сході України однією з обов'язкових умов буде наявність сильного лідерства. При характеристиці цього сценарію варто було б додати ознаки, якими характеризуватиметься таке сильне лідерство.

По-четверте, перераховуючи практики, які можуть продемонструвати свою ефективність при оптимальному сценарії завершення конфлікту на сході України, авторка не вказує окрему групу практик, які можуть бути спрямовані на розвиток громадянського суспільства. В той же час, авторка важливу роль громадянського суспільства в системі політики управління постконфліктними територіями. Доцільно було б виділити практики, які могли б посилити інституційну спроможність організацій громадянського суспільства.

Разом із тим, висловлені зауваження не зменшують наукової цінності дисертаційного дослідження В.В. Михальської і суттєво не впливають на позитивну оцінку дослідження в цілому.

Вище зазначене дає підставу стверджувати, що дисертаційне дослідження Михальської В.В., подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 – політологія (05 – Соціальні та поведінкові науки) є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України № 167 від 06.03.2019 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а тому його авторка Михальська В.В. заслуговує на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Офіційний опонент:
доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

О.В. Батрименко

